

Fyllda kistor i slutet hus

▲ Varsin kista fylld med bolster, täcken, dynor och längder ingick i Annas och Hannas hemgift.

På sin ålderdom gick hon klädd i en gammal säck med hål för huvudet och ett rep om livet. Men vid hennes död uppenbarades kistor fulla med skatter som hon och systern skapat för ett liv de planerat och drömt om men som aldrig blev verklighet. Stig in i huset i Lilla Rödde och ta del av en närmast ofattbar textil rikedom – och sociala förhållanden där kontroll över familj och egendom styrde och förkvävde.

TEXT **ANNHELEN OLSSON**

FOTO **LUCAS GÖLÉN**

ANNA OCH HANNA Olsson växte upp vid förra sekelskiftet på en välmående gård i byn Lilla Rödde i Everlövs socken, några mil söder om Lund. Den kringbyggda gård som var deras barndomshem var av korsvirke krönt med halmtak. Innergården var belagd med kullersten och där hölls gäss och höns. En praktfull trädgård med formklippt buxbom, blomster-rabatter och stora odlingar av fruktträd omslöt husen på tre sidor och till gården hörde femtio tunnland skog och åkermark. Bete för hästar, kor och får fanns det gott om och med ett par grisar till och en bigård var man så gott som självförsörjande.

I början av 1900-talet var Lilla Rödde betydligt mer levande än idag. Där fanns fler invånare och många olika hantverkare. En träskomakare, en »rivegubbe» som gjorde räfsor och en kvinna som bakade spettekakor. Den lilla byn rymde tre skomakare vars fruar alltid trätte med varandra och med alla andra också om tillfälle gavs. Och där fanns Skräddare Kulle som inte använde måttband, utan mättade efter ett snöre som han slog knutar på.

Då stora arbetsinsatser krävdes gick man ihop och hjälptes åt. Vid skörd och tröskning arbetade man tillsammans och efteråt hölls gil-

Hanna Olsson som ung.

Systern Anna Olsson i 20-årsåldern.

le. Då julens kakor var bakade utlystes allmänt kaffekalas, och man gick runt till varandra i husen för att avsmaka de olika sorterna.

FLICKORNA OLSSONS MOR Hanna Persson kom från en välbärgad familj, där alla de åtta döttrarna var skickliga flamskväverskor. Umgänget med dessa mostrar och med kusinerna var livligt och tillsammans delade man intresse för vävning.

Kunskapen om flamskvävning låg i släkten och den sträckte sig tillbaka till mitten av 1700-talet. Då fanns det på gästgivaregården i Everlöv en familj vars textilier och mönster lade grunden för en stark tradition av flamskvävning i dessa bygder. Pehr Olsson och Bolla Andersdotter hade sju barn, sex flickor och en son. Alla fick varsitt flamsktäcke i hemgift och de vävdes under en kort period mellan 1772 och 1788. Hanna Pehrsson har utmärkt sig som den flitigaste av dem alla. Hon har vävt flera av täckena och många andra textilier. Det finns också dokumenterat att hon gick runt i gårdarna och vävde på beställning.

Anna och Hanna i Lilla Rödde var den sjätte generationen väverskor efter dessa systrar. Flamsktekniken är avancerad och långsam och få behärskade den. Men i detta område har kunskaperna överförts från mor till dotter och vävnaderna är än idag mycket högt värderade och eftertraktade.

▲ Den stickade ylletröjan, spedetröjan, dekorerad med broderi och sammetsband, syns innanför kjollivet av sidenbrokad.

► Länneklädet med bolster, lakan, örngott och länne-längder i olika kvaliteter. Virkade spetsar, treflätade fransar och hardangersöm. Travar med särkar och brudgumsskjortor från tre generationer.

▲ I hallen hänger systrarnas kappor kvar. De är sydda av blått, grovt ylletyg och kragarna är kantade med brunt fårskinn.

Föräldrarna lade ner mycket planering, tid och pengar på flickornas hemgift. Vävstolarna var alltid igång och kvinnorna vävde i skift.

Man förstår att det var av största vikt att förse flickorna med en rik hemgift. Den borgade för ett gott gifte och därigenom garanterades familjens fortsatta välbefinnande. Släkten från gästgivargården i Everlöv har levt i socknen i över 200 år. Där har man ägt stora gårdar, gift sig kors och tvärs med varandra – för att säkra tillgångarna – och fostrat mängder av skickliga flamskväverskor. Annas och Hannas föräldrar Jöns Olsson och Hanna Persson var båda i rakt nedstigande led släkt med två av systrarna i gästgivarfamiljen. Flickornas far Jöns var dessutom kusin till flickornas mormor. Släktförhållandena var riktigt komplicerade.

ANNA OCH HANNA lärde sig väva redan som barn. På gården finns bland annat en liten väska vävd i flamsk, märkt med initialer och årtal, som visar att Anna vävde den när hon var nio år. Det är tydligt att föräldrarna lade ner mycket planering, tid och pengar på flickornas hemgift. Vävstolarna var alltid igång och kvinnorna

vävde i skift. Det måste ha varit naturligt för dem att redan från tidig ålder arbeta flitigt på sin hemgift. Målet var att de en gång skulle »bli gifta» och få styra över ett eget hushåll. Det var detta de utbildades för och det var livets mening för kvinnan.

På gården finns idag två inramade foton av Anna och Hanna när de är i tjugofemårsåldern. Det är två vackra, resliga kvinnor med livet framför sig som tittar in i kameran. Deras kläder och frisyrer är helt efter tidens mode och båda bär långa pärlhalsband. Vilka förhoppningar och drömmar om framtiden hade de? Hur mycket kunde en ung kvinna på landsbygden vid 1900-talets början bestämma själv?

DEN 3 OKTOBER 1985 dör Hanna Olsson, 89 år gammal. Då har hon levt ensam på gården i 32 år, efter det att hennes syster och far gått bort på femtiotalet. Byborna som minns henne berättar att hon var folkskygg och ofta gick klädd i en jutesäck med uppklippt håll för huvudet och med ett rep om midjan.

Det visade sig att hon hade bott i bara ett av gårdens sex rum. Utan bekvämligheter som el och vatten, under närapå medeltida förhållanden. I grovköket där tvätt, slakt, bak och kon-

FLAMSKVÄVNING

Flamskvävning utförs på en upprättstående vävstol där mönsterinslagen plockas in på en hårt spänd linnevarp. Man väver med avigsidan mot sig och utgår från ett mönster bakom varpen. Att väva ett detaljerat mönster med många färger, där de olika delarna sammanfogas genom så kallad tandning över hela bredden, är både avancerat och tidskrävande.

Tekniken förekom strax efter Kristi födelse i Egypten, i koptiska vävnader. I Orienten blomstrade den under hela medeltiden och vid slutet av 1300-talet etablerade den sig i Frankrike. Därifrån spreds den vidare till Flandern, därav namnet flamsk. I början av 1500-tal utvandrade vävare från Flandern till Sverige och Danmark och anlätades för att uppdatera de kungliga slotten till ett kontinentalt inredningsmode.

Från 1750 återfinns flamsken i skånsk allmogemiljö. Dit fördes den av vävare som gick från gård till gård för att väva för husets behov. Samtidigt förändrade den karaktär och övergick från en sirlig mönsterteckning till en rustik textil med enkla mönsterformer i klara färger.

LÄS MER OM FLAMSKVÄVNING

Kerstin Winther, Skånsk flamskvävnad.

Häfte om uppsättning och vävning, 1994.

Gertrud Ingers och Ernst Fischer, Flamskvävnad, 1977.

Gertrud Ingers, Gästgivardöttrarna i Everlöf, 1974.

Ernst Fischer, Flamskvävnader i Skåne, 1962.

► Den ena av systrarna hade jugendinspirerade blommor och vinrankor på sina möbler, den andra hade traditionella flamskvävnadsmönster.

◄ Garn och pinnar för vävningen ligger kvar i korgen, som det lämnades efter sista vävningen. Varpen i flamskvävstolen sitter fortfarande kvar.

servering utfördes, finns stampat jordgolv. All matlagning hade skett i en ålderdomlig spis, som i princip är ett litet mörkt rum med en öppen rökgång mot himlen. På en murad avsats lagades all mat över öppen eld och härifrån eldades också bakugn, tvättgryta och sättugn. Där inne är väggarna svarta av tjocka lager sot och fett, som byggts på under ett par hundra års användning. Att gå in där är som att gå in i ett kolsvart hål.

Vid Hannas död visade det sig att hon hade testamenterat allt, både gård och mark, till någon utanför släkten. Allt gick till en man som haft jakträtten under de sista åren och som hjälpt henne med olika sysslor och ärenden på ålderdomen. Han och hans fru hade aldrig fått komma in i rummen under Hannas livstid. Nu när gården var deras och de fick tillträde öppnade sig en textil skattkammare för dem. Det visade sig att de båda döttrarna på Lilla Rödde hade en magnifik hemgift som stått osedd och obrukad under alla år. 1986 tog de nya ägarna kontakt med Färs härads hembygdsförening som fick överta gården med alla inventarier för en symbolisk summa. I och med detta bevaras ett kulturarv av ovanligt slag. På gården i Lilla Rödde är allt som finns där införskaffat eller tillverkat av de människor som en gång levde där. Det är som att komma in i ett levande hem, fast föremålen är ålderdomliga. Allt finns där just så som det lämnades och går man genom rummen, ser man sig om efter Hanna.

SYSTRARNAS HEMGIFT BESTOD av varsitt magnifikt matsalsmöblemang. Ett stort bord och tolv stolar med stoppad sits, en länstol med pall och en stor soffa. Allt med flamskvävd klädsel. Det ena möblemanget har ett traditionellt mönster, medan det andra har ett modernt jugendmönster. Det visar sig vid närmare efterforskning att flickornas mostrar vävde flamsk åt Handarbetets Vänner i Stockholm. Det är troligen därifrån detta jugendmönster med vinblad och blommor kommer.

Förutom de stoppade möblerna fanns tre kistor där resten av hemgiften förvarades. Där ligger fortfarande filtar, stora yllebolster fyllda med dun, bänklängder, täcken och åkdynor i

Fyllda kistor i slutet hus

Fyllda kistor i slutet hus

▲ Detalj av särk, livkjol och förkläde.

▼ Förklädesrandningar med fint plockade opphämtaband. Spedetröjan är dekorerad med sammetsband runt ärmlinningen.

opphämta, munkabälte, flamsk och tvistsöm. Förrådet av linne består av travar med bolster i olika blåvita randningar. Underlakan, överlakan och örngott med bårder av vitbroderi och breda virkade spetsar. Tjocka rullar av linne i olika kvaliteter. Buntar av handdukar med monogram. Längder till gardiner och handdukar avslutade med treflätade fransar. Allt, både ylle och linne, är hemspunnet och vävt på gården. Tillverkat i två exemplar och helt oavänt.

Med tanke på möblerna är det en mycket rik och ovanligt stor hemgift dessa flickor har fått. Det bör ha kostat på för föräldrarna att satsa tid och pengar i detta. Och med tanke på att de kommer från släkter som alltid värnat sina tillgångar undrar man hur det kunde bli så här. Varför förblev flickorna trots denna investering ändå ogifta och levde större delen av sina liv isolerade från omvärlden? Varför stannade livet upp och gick bakåt stället för att gå vidare och utvecklas?

